

Posebno je zanimljiv rad Marcella Sorce Kellera "Popularna glazba' kao odraz kulturnih dodira u području Mediterana" uz podnaslov "Prigoda za ponovno razmatranje postojeće definicije kulture". Pokazuje - između ostalog - kako u tom segmentu glazbene kulture i pored pojedinih međunarodno poznatih primjera postoji znatno veća zatvorenost u regionalne (kao i državne) granice nego što bi se to očekivalo. Tako su na primjer samo rijetke talijanske popijevke koje se izvode u Španjolskoj i Portugalu, dok se u Italiji ne čuju one iz Grčke i područja bivše Jugoslavije. Martin Stokes pod naslovom "Mediji, emigracija i identitet" raspravlja o položaju gudačkog glazbala *kemenče* (srodnika jadranske lirice) i glazbenika podrijetlom iz područja oko grada Trabzona (starogrčkog i bizantskog Trapezunta) na istočnoj turskoj obali Crnoga mora - koji žive u velegradu Istanbulu.

Poseban opširniji osvrt zavređuju radovi iz treće teme, radovi koji izlažu talijanska iskustva u primjenjivanju antropoloških pristupa u istraživanju (folklornih) glazbenih pojava. Ovdje ih samo naznačujemo. U radu "Analize (odnosa) između zvuka i čovjeka" uz refleksije o nekim talijanskim vokalnim glazbenim tradicijama, označene u podnaslovu, Tullia Magrini raspravlja o glazbenim izvedbama pojedinaca u horizontalnom smislu, gdje utvrđuje zamisao, njezinu individualnu razradu i realizaciju u određenom vremenu - kao i u vertikalnom pogledu gdje izvođači umanjuju vlastiti kreativni udio u izvedbi kako bi što vjernije prenosili naslijeđenu glazbenu tradiciju.

Placida Staro iznosi talijansko (a ujedno i vlastito osobno) iskustvo u istraživanju cjelokupnosti u plesnim događajima pod naslovom "Etnokoreologija i antropologija", vrlo sažeto i pregledno, uz popratne tabele, kinetograme i notne zapise. O likovnim prikazima glazbovanja piše Nico Staiti ("Vrijeme glazbe i vrijeme slika"), o vizualnoj antropologiji na primjeru filma "Su Concordu" 1989., o pučkim religioznim obredima u Velikom tjednu pred Uskrs na Sardiniji Renato Morelli, a o sučeljavanju između talijanskih etnomuzikologa Ernesta De Martino i Diega Carpitelle kao o prethodnom uobličavanju antropologije glazbe sredinom 20. stoljeća - Francesco Giannattanasio.

Jerko BEZIĆ

Goffredo Plastino, Lira, Uno strumento musicale tradizionale ca-labrese, Monteleone, Vibo Valentia 1994., 314 str. (Sagi, 2)

Opsežna monografija svestrano i temeljito prikazuje i obrađuje kordofono gudačko glazbalo srodno istočnojadranskoj, hrvatskoj liri (lijerici, lirici). Započinje opreznom kritičkom interpretacijom dokumenata i literature o podrijetlu tog glazbala, obradom a-

rapskih i bizantskih izvora, obradom podataka i likovnih prikaza srednjoeuropskih srodnih glazbala i pojavama lire u pojedinim mediteranskim zemljama. Na završetku raspravljanja o bizantskim izvorima autoru se omakla greška u geografskom označavanju kad je napisao da je lira bila gurnuta iz Bizanta prema europskim i slavenskim teritorijima (verso i territori europei e slavi, str. 28), kao da slavenski teritoriji nisu u Europi!

U tekstu o lijerici u bivšoj Jugoslaviji G. Plastino (i R. Leydiju na koji se poziva) teško je prihvatljiva inače obrazložena teza Andrije Stojanovića da se lira mogla pojaviti na istočnim obalama Jadrana tek krajem 18. i početkom 19. stoljeća (u radu "Jadranska lira", *Narodna umjetnost*, 1966., 4). Navedeni talijanski etnomuzikolozi smatraju kako nedostatak podataka sam po sebi ne isključuje mogućnost da je neka pojava možda postojala, a ostala nezabilježena. S time u svezi želimo upozoriti da Plastino uz to piše kako i za kalabrijsku liru nedostaje podataka iz proteklih vremena (str. 34.) i kako je i u Kalabrijii - kao na otoku Hvaru - lira preuzela ulogu mješnica (str. 45., bilj. 27).

U nastavku Plastino potanje predstavlja liru u Kalabrijii, pokrajini na krajnjem jugu Apeninskog poluotoka. Uz precizan opis glazbala prikazuje načine izrađivanja, ugađanja,

timbar i zvukovne mogućnosti, te tehnike izvođenja. Iscrpnom slikovnom dokumentacijom izlaže osnovni tip glazbala i njegove različite podvrste.

Nakon što je u prethodnim poglavljima indirektno i postupno predstavio glavne lokalne svirače kalabrijske lire, posebno se bavi postojanjem i ulogom lire u životu i običajima seoskog stanovništva u području Poro (provincia di Catanzaro) i Locride (provincia di Reggio Calabria). Kako je u drugom području našao veći broj svirača i kazivača, mogao je i iscrpnije prikazati učenje glazbala gledanjem i slušanjem, svirku na liri kao glazbenu pratnju plesu, zatim instrumentalnu pratnju čestitarskih / koledarskih pjesama posebno na Staru i Novu godinu, svirku u liru na svadbama, krštenjima i pokladnim igrama (La farsa di Carnevale), sviranje među (užim) prijateljima te - u novije vrijeme - u nostalgичnom sjećanju na protekla vremena.

Uz transkripcije snimljene svirke autor je posebno upozorio kako je pojedinim sviračima - koji godinama nisu svirali u liru - trebalo stanovito vrijeme dok su uspjeli obnoviti svoje sviranje. Izbor transkripcija zahvaća pastoralu, ariju, glazbenu pratnju plesu tarantella (samo na liri, na liri uz sudjelovanje dvojne flaute /doppio flauto/ ili gitare /chitarra battente/) te sviranje u liru kao pratnja pjevanju.

Posebno je zanimljivo sedmo, završno poglavlje "Promjene i izmišljanja / novi pronalasci" (Mutamenti e invenzioni) koje raspravlja o novoj, izmijenjenoj funkciji svirača i glazbala u proteklih petnaestak godina. Tako su, npr., prije svirači izrađivali lire uglavnom samo za vlastitu upotrebu, a sada ih izrađuju za širok krug zainteresiranih, dok kvalitetnija glazbala izrađuju za istraživače i glazbenike, a slabija za turiste. Učenje glazbala ne provodi se više gledanjem i slušanjem dobroga, istaknutoga lokalnog svirača nego putem posrednika na tečaju za učenje sviranja u liru što ga vodi voditelj tečaja. Glazbalo je raširenije nego prije, ali ne u mjestu i kontekstu u kojem je prije živjelo.

U iscrpnim priložima autor je izložio 79 crteža i 57 fotografija, tekstova pjesama uz kopiju publikacije *I boni festi du capu d'annu: Versi in dialetto gioiosano*, Gioiosa Jonica, 1936., popis svirača, detaljne podatke za 28 primjeraka kalabrijske lire, opsežnu bibliografiju (244 jedinica), diskografiju uz popis magnetofonskih snimaka na 23 vrpce iz autorove zbirke (1981.—1985.) i jedan film o kalabrijskoj liri.

Uz bibliografiju moramo upozoriti na uvršteni Kuhačev rad, naveden kao *Opis I Popiest Narodnih Glasbala Jugoslovnena*, Zagreb 1882. S takvim podatkom nećemo ga naći u nijednoj biblioteci. To je, naime, samo podnaslov (koji ispravno glasi "Opis i poviest narodnih glasbala Južnih Slovnena"). Njegov glavni naslov jest *Prilog za poviest glasbe južno-slovnenske: Kulturno-historijska studija*. Objavljen je u nekoliko knjiga *Rada Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU)* (1877.—1879., 1882.). Posebno o dalmatinskoj liri (lirici) - koju je zvao *vijalo* - pisao je Kuhač u 38. knjizi *Rada JAZU*, Zagreb 1877., 62—73. Godine 1882. u 63. knjizi *Rada JAZU*, na str. 71. Kuhač samo spominje vijalo (tj. liru) u svom završnom općem pregledu, odnosno popisu glazbalâ, raspoređenom prema njihovim vrstama.

Navedeni sitni propusti ništa ne umanjuju veliko značenje Platinove monografije za etnomuzikologiju, posebice etnoorganologiju Mediterana. Prihvaćanje novih (posebno antropoloških) smjerova u etnomuzikološkim istraživanjima, dugogodišnji terenski rad (1980.—1988.), temeljito proučeno gradivo, poznavanje i shvaćanje života i glazbene aktivnosti svirača i slušatelja kalabrijske lire, otvoreno zauzimanje za rješavanje najnovijih problema razvoja glazbene kulture u Kalabriji - odlikuju ovo vrijedno djelo.

Jerko BEZIĆ